

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/26/38-40>**Gözəl Quliyeva**AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutu
gozel.quliyeva93@mail.ru**AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNİN XARİCDƏ TƏHSİLİNDƏ
HEYDƏR ƏLİYEVİN ROLU****Xülasə**

Azərbaycan təhsilinin inkişafında ulu öndər Heydər Əliyevin böyük rolu olmuşdur. Ulu öndər Azərbaycanın təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsinə, dünya təhsil sistemində inteqrasiyasına çalışmışdır. Onun qarşıya qoyduğu strateji hədəflərdən biri respublikada yüksək ixtisaslı mütəxəssislər hazırlamaq üçün güclü kadr potensialının yaradılması idi.

Heydər Əliyevin inkişafına nail olduğu xarici təhsil siyasəti hazırda Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Hazırda "Dövlət Proqramı" üzrə təhsil alan vətəndaşlarımız xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil alırlar.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, xaricdə təhsil, islahat, təhsil, inkişaf

Gozal GuliyevaInstitute of Philosophy and Sociology of ANAS
gozel.quliyeva93@mail.ru**The role of Heydar Aliyev in the education of Azerbaijan young people abroad****Abstract**

Great leader Heydar Aliyev played a great role in the development of Azerbaijani education. The great leader tried to improve the education system of Azerbaijan and integrate it into the world education system. One of his strategic goals was to create strong human resources potential to train highly qualified specialists in the republic.

The foreign education policy developed by Heydar Aliyev is currently being successfully continued by President Ilham Aliyev. Currently, our citizens studying under the "State Program" study in prestigious higher education institutions of foreign countries.

Keywords: Heydar Aliyev, study abroad, reform, education, development

Giriş

Azərbaycanda dövlət hesabına gənclərin xarici universitetlərə göndərilməsinin əsası Parlament dövründə qoyulmuş, dahi siyasətçi Heydər Əliyevin hakimiyyəti illərində davam etdirilmiş və bu gün də Prezident İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilir.

Azərbaycanın inkişaf yolunda dönüş mərhələsini təşkil edən 14 iyul 1969-cu ildən başlanan tarixi mərhələ Azərbaycan təhsilinin, elminin və mədəniyyətinin intibah dövrü kimi dəyərləndirilir. "Təhsil millətin gələcəyidir" - deyən H.Əliyev uzaqgörənliklə təhsil sahəsində islahatlar proqramının işlənilməsinə və həyata keçirilməsinə vəzifəsini irəli sürdü ki, onun da prinsipial müddəalarını təhsil sahəsində islahatlar üzrə dövlət komissiyasının iclasındakı nitqində aşağıdakı kimi ifadə etmişdi: "Azərbaycanda təhsil sistemində indiyə qədər əldə edilmiş müsbət təcrübə və özünü doğrultmuş, müsbət nəticələr vermiş sistem saxlanılmalı, inkişaf etdirilməli və müasirləşdirilməlidir. Nöqsanlar, yaxud mənfi təcrübə aradan götürülməlidir. Dünya təcrübəsindən Azərbaycanın milli xüsusiyyətlərinə uyğun olan prinsiplər, qaydalar təhsil sistemimizə tətbiq edilməlidir. Biz dünyanın bütün ölkələrində - Qərbdə də, Şərqdə də əldə olunmuş nailiyyətləri dərinlən öyrənməli və onlardan Azərbaycan üçün müsbət xarakter daşıyan cəhətləri ölkəmizin təhsil sistemində tətbiq etməliyik" (Əliyev, 2006: 386). Azərbaycana rəhbərliyinin ilk dövründə - 1983-cü ildə SSRİ-də məktəb islahatı da Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini kimi ona

tapşırılıb. Respublikaya rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illərdə ulu öndərin diqqət mərkəzində saxladığı ən zəruri vəzifələrdən biri elmin və təhsilin inkişafına qayğıını artırması olub (2).

Heydər Əliyevin Azərbaycan təhsilinin inkişafındakı müstəsna xidmətlərindən biri də 1970-80-ci illərdə Azərbaycandan kənar, keçmiş SSRİ-nin 50-dən artıq böyük şəhərinin 170-dən çox nüfuzlu ali məktəbində respublikamızın iqtisadiyyatı, elm, təhsil və mədəniyyətinin 80-dən çox sahəsini əhatə edən və ölkə üçün ehtiyac duyulan 250-dən çox ixtisas üzrə 15 mindən artıq azərbaycanlı gəncin ali təhsil almasına, yüksək ixtisaslı mütəxəssislər kimi hazırlanmasına şərait yaratmasıdır (Bayramov, 2019).

“Mən 14 iyun 1969-cu ildə Azərbaycana rəhbər seçildikdən sonra, ilk növbədə, təhsillə məşğul olmağa başladım. O vaxt mən inanırdım: vaxt gələcək ki, bu kadrlar Azərbaycana lazım olacaqdır. Vaxt gələcəkdir ki, nəhayət, Azərbaycan müstəqil olacaqdır və bu kadrlar Azərbaycanın müstəqilliyini təmin edəcəklər. O vaxt gəlib çatdı” (Mustafayev, 2023).

Ulu öndər 1975-ci il avqustun 28-də Azərbaycandan kənar təhsil almağa göndərilən tələbələrə görüşündə qeyd etmişdi: “Siz bu əsrin axırıncı onilliklərində və gələcək əsrin əvvəllərində işləyəcəksiniz. O zaman elmi-texniki tərəqqi üfurlərinin necə cazibədar olacağını bu gün təsəvvür etmək mümkündür. Sabahkı gün sizə yeni, yüksək tələblər verəcəkdir. Əgər mütəxəssis həqiqətən yaradıcı şəxsiyyətdirsə, o, sadəcə olaraq, zamanla ayaqlaşmalı deyil, həmişə zamanı bir qədər qabaqlamalıdır. Bu isə o deməkdir ki, daim öyrənmək lazımdır, buna görə də bilik, bacarıq vərdiş bünövrəsi möhkəm olmalıdır” (Mustafayev, 2023).

Ulu öndər azsaylı xalqların təhsil alması üçün ölkədə lazımı şəraiti yaratmış oldu. Milli azlıqların dillərinin tədrisinə kömək məqsədi ilə “Talış dilinin tədrisinə dair”, “Talışca-azərbaycanca məktəbli lüğəti” nəşr olunmuşdur. “Ləzgiçə-azərbaycanca-rusca lüğət” və “Tat dilində “Əlifba” dərsliyinə dair metodik rəhbərlik” adlı kitablar istifadəçilərin ixtiyarına verilmişdir. Bütün bu proqram, dərslik və metodik vəsaitlər Təhsil Nazirliyi Elmi-Metodik Şurasının “Azərbaycan dili” bölməsinin “Azsaylı xalqların dilləri” yarım bölməsində müzakirə edilərək təsdiq olunmuş və nəşrə tövsiyə edilmişdir.

2002-ci ildən "Demokratik vətəndaşlıq üzrə təhsil" layihəsi həyata keçirilməyə başlanmışdır. Avropa Şurası və Təhsil Nazirliyi 2003-cü ildən "Təhsil siyasəti və milli azlıqlar" layihəsini birgə həyata keçirir. Layihənin əsas məqsədi iştirakçı ölkələrə milli azlıqların təhsili ilə bağlı qanunvericilik sənədlərinin hazırlanmasında yardım göstərilməsi və milli azlıqların təhsil siyasəti sahəsində tövsiyələrin təqdim edilməsidir.

Bu layihənin səmərəli həyata keçirilməsi məqsədilə Azərbaycan-Avropa Şurası birgə İşçi Qrupu yaradılmışdır. Bu onu göstərir ki, milliyyətindən asılı olmayaraq Azərbaycan vətəndaşı olan hər bir şəxs təhsil ala, təhsilə töhfələr verə, xaricdə təhsil proqramlarına müraciət edə bilər. Bunun üçün lazımı şərait yaradılmışdır.

Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən xaricdə təhsil siyasəti hazırda Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Dövlət başçısının müvafiq sərəncamları ilə təsdiq olunan “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”, “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı”, eləcə də “Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022-2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı” kimi mühüm dövlət sənədlərinin uğurlu icrası ölkənin sosial-iqtisadi həyatına, eləcə də insan kapitalının milli sərvətdə payının artmasına, ali təhsil müəssisələrinin akademik potensialının güclənməsinə, həmçinin, ölkədə yeni nəsil mütəxəssislərin yetişdirilməsi, ali təhsil sisteminin məzmun və keyfiyyət göstəricilərinin müasirləşdirilməsinə təkan verib.

“Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022-2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı” çərçivəsində 2022-ci ildə keçirilən müsabiqələr nəticəsində 15 prioritet ixtisas istiqaməti üzrə dünyanın 18 ölkəsinə aid 110 ali təhsil müəssisəsində 353 nəfər təhsil almaq hüququ qazanıb (5). 2007-2011-ci illərdə 800-ə yaxın istedadlı azərbaycanlı gənc dünyanın müxtəlif ölkələrinin nüfuzlu ali məktəblərində təhsil almağa göndərilib (Mərdanov, 2011: 3).

Nəticə

Ulu öndərin qarşıya qoyduğu strateji hədəflərdən biri respublikada güclü kadr potensialı yaratmaq, iqtisadiyyatın çoxşaxəli inkişafını təmin etmək üçün yüksək ixtisaslı mütəxəssislər yetişdirmək idi. Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan xaricdə təhsil siyasəti hazırda Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. “Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2007-2015-ci illər, 2019-2023-cü illər, 2022-2026-cı illər üzrə Dövlət Proqramı bunun bariz nümunəsidir.

Ədəbiyyat

1. Əliyev, H. (2006). 25 sentyabr 1998-ci ildə müəllimlərin qurultayındakı nitq. Əliyev H. Təhsil, bilik, məktəb. Bakı: Müəllim, 386 s.
2. <https://azedu.az/az/news/2148-heyder-eliyevin-tehsil-diplomatiyasi-xarice-gonderilen-telebeler-vacib-serencamlar->
3. Bayramov, C. (2019). Uğurlu təhsil islahatlarının banisi. “Azərbaycan Müəllimi” qəzeti, 12 iyul.
4. Mustafayev, O. (2023). Heydər Əliyevin xaricdə təhsil strategiyası, “Azərbaycan müəllimi” qəzeti. 13 yanvar.
5. <https://edu.gov.az/az/2022-2026-ci-iller-uzre-dovlet-proqrami/2022-2026-ci-iller-uzre-dovlet-proqrami>
6. Mərdanov, M. (2011). “Azərbaycan” qəzeti, 2 oktyabr, s.3.

Göndərilib: 10.08.2023

Qəbul edilib: 08.10.2023